Socialförsäkringsutskottets betänkande 1986/87:2

om delpensionsförsäkringen

SfU
1986/87:2

Motionerna

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1985/86

I motion 1985/86:Sf276 av Bengt-Ola Ryttar m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beräkningen av ersättningen vid delpension.

I motion 1985/86:Sf299 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen med ändring i 11 § första stycket lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring beslutar återställa kompensationsnivån i delpensionsförsäkringen till 65 % fr. o. m. den 1 juli 1986 enligt följande förslag.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen ändring*
Delpensionen fastställes till det belopp som motsvarar *50* procent av den försäkrade pensionsunderlag.	Delpensionen fastställes till det belopp som motsvarar *65* procent av den försäkrades pensionsunderlag.

I motion 1985/86:Sf315 av Alf Svensson (c) föreslås att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till höjning av delpensionerna i enlighet med motionen.

Motion väckt med anledning av proposition 1985/86:150 och överlämnad från finansutskottet

I motion 1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om tidigareläggning av delpensionsreformen.

Utskottet

Delpensionsförsäkringen för arbetstagare trädde i kraft den 1 juli 1976. Fr. o. m. den 1 januari 1980 har möjligheten att få delpension utsträckts till att omfatta i princip alla förvärvsarbetande, dvs. även egna företagare och uppdragstagare. Förvärvsarbetande i åldrarna mellan 60 och 65 år har genom denna pensionsform ekonomisk möjlighet att minska sin arbetsinsats genom att övergå till deltidsarbete i kombination med delpension.

Delpensionsnivån, som vid reformens införande bestämdes till 65 % av

den försäkrades pensionsunderlag, är fr. o. m. år 1981 50 % av nämnda underlag. Pensionsunderlaget utgör för en anställd skillnaden mellan hans normala förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han kan antas ha tills vidare efter arbetstidsminskningen. För egna företagare m. fl. är pensionsunderlaget hälften av den genomsnittliga förvärvsinkomsten för de tre närmaste åren före arbetstidsminskningen. Delpensionen är pensionsgrundande för ATP och är knuten till basbeloppet.

Försäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egna företagare. Avgiften, som fr. o. m. år 1980 uppgår till 0,50 % av avgiftsunderlaget, tillförs en särskild fond som förvaltas av riksförsäkringsverket. Från att under en följd av år ha visat underskott hade fonden vid föregående årsskifte ett överskott av 862 milj. kr. Vid utgången av år 1986 beräknas fonden ha ett överskott på 2 270 milj. kr. Antalet delpensionärer beräknas samtidigt uppgå till 32 000, vilket innebär mer än en halvering av antalet delpensionärer sedan 1980 års utgång.

I två motioner, Sf299 och 568 yrkande 6, båda av Lars Werner m. fl., begärs ett återställande av delpensionsnivån till 65 % av pensionsunderlaget fr. o. m. den 1 juli 1986 resp. den 1 januari 1987. Alf Svensson begär i motion Sf315 att regeringen skall lägga fram förslag om en successiv höjning av delpensionsnivån, fr. o. m. den 1 januari 1987 till 55 %, fr. o. m. den 1 januari 1988 till 60 % och fr. o. m. den 1 januari 1989 till 65 %.

Regeringen har vid ett flertal tillfällen, senast i regeringsdeklarationen till innevarande riksmöte, uttalat sin avsikt att lägga fram ett förslag till riksdagen om att delpensionsnivån skall höjas till 65 % fr. o. m. den 1 juli 1987. Ett underlag härför ävensom förslag till ändringar av bestämmelserna om delpension har i dagarna överlämnats till regeringen av pensionskommittén i form av ett delbetänkande, SOU 1986:47 Deltidspension. Med hänsyn härtill anser utskottet att ett förslag från regeringen i frågan bör avvaktas och att motionerna Sf299, 568 yrkande 6 och Sf315 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Delpensionsunderlaget för en anställd utgörs som nämnts av skillnaden mellan hans normala förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan antas få tills vidare. Skillnaden mellan dessa inkomster får dock inte vara större än skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter arbetstidsminskningen. Beräkningen av arbetstiden före arbetstidsminskningen sker med ledning av den genomsnittliga arbetstiden ett år före arbetstidsminskningen. Därvid bortses enligt huvudregeln dock från tid varunder den försäkrade varit förhindrad att arbeta av olika skäl, såsom exempelvis sjukdom. Inte heller skall ett kort uppehåll mellan två anställningar medräknas vid bestämmandet av den försäkrades genomsnittliga arbetstid. Detsamma gäller beträffande förkortad arbetstid eller ledighet om det är uppenbart att den är tillfällig. Ettårsperioden förlängs därvid i motsvarande mån.

Bengt-Ola Ryttar m. fl. anser i motion Sf276 att beräkningsmetoden för delpension missgynnar ackords- och timtidsavlönade. Enligt motionärerna beror detta på att kollektivanställda i högre grad än månadsavlönade får vidkännas löneavdrag vid frånvaro. Konsekvensen härav blir att frånvaro

under beräkningsåret kommer att belasta den framtida delpensionen. I motionen begärs därför en översyn av beräkningsmetoden.

Problem i den praktiska tillämpningen vid beräkningen av arbetstiden före arbetstidsminskningen för timanställda har uppmärksammats av pensionskommittén i det förenämnda delbetänkandet. Pensionskommittén har vidare funnit att inkomstberäkningen enligt nuvarande regler tar i anspråk en betydande del av den tid som hos försäkringskassorna åtgår för delpensionsärenden. Med hänsyn till nackdelarna med den nuvarande metoden har kommittén föreslagit en schablonmetod vid inkomstberäkningen som bygger på den försäkrades pensionspoäng inom ATP. En av fördelarna med en sådan metod är enligt kommittén att skiljaktigheterna i behandlingen av månadsavlönade och timavlönade försäkrade försvinner.

Eftersom kravet i motion Sf276 om en översyn av bestämmelserna om beräkning av ersättningen vid delpension redan blivit tillgodosett behöver motionen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *delpensionsnivån*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Sf299, 1985/86:568 yrkande 6 och 1985/86:Sf315,

2. beträffande *en översyn av beräkningsmetoderna*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Sf276.

Stockholm den 4 november 1986

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Nils Carlshamre (m), Ralf Lindström (s), Margareta Andrén (fp), Ulla Johansson (s), Gullan Lindblad (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Kenth Skårvik (fp), Ingegerd Elm (s), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Margareta Persson (s), Sten Andersson i Malmö (m), Kersti Johansson (c) och Ingegerd Anderlund (s).

Reservation

Delpensionsnivån (mom. 1)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Regeringen har" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse.

Ett av regeringens löften inför valet 1985 var att återställa kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen till 65 % av inkomstbortfallet. Såsom senast uttalats i regeringsdeklarationen är regeringens avsikt att denna höjning skall ske först den 1 juli 1987.

Sedan kompensationsnivån sänktes år 1981 har antalet delpensionärer successivt minskat. Samtidigt som många av ekonomiska skäl tvingas kvar i ett heltidsarbete som de egentligen inte orkar med, förtidspensioneras allt fler i åldrarna 60–64 år av såväl arbetsmarknadsskäl som av medicinska skäl. Kostnadsmässigt förlorar samhället på en ökning av antalet förtidspensionärer på bekostnad av ett minskat antal deltidspensionärer.

Delpensionsfonden utvisar numera ett kraftigt överskott, och detta är tillräckligt för att täcka den kostnadsökning som blir följden av ett återställande av delpensionsnivån till 65 %. På grund av det anförda anser utskottet i likhet med motionärerna i motion 568 att delpensionsnivån bör återställas till 65 % redan fr. o. m. den 1 januari 1987.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *delpensionsnivån*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:568 yrkande 6 och med anledning av motion 1985/86:Sf299 samt med avslag på motion 1985/86:Sf315 antar följande såsom *Reservantens förslag* betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall ha nedan angivna lydelse:

Nuvarande lydelse	*Reservantens förslag*
11 §	
Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar *50* procent av den försäkrades pensionsunderlag.	Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar *65* procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Fastställd delpension anknyts till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987. För försäkrad som har fått sin delpension fastställd till ett belopp som motsvarar 50 procent av den försäkrades pensionsunderlag skall delpensionen fr. o. m. ikraftträdandet fastställas till det belopp som motsvarar 65 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

gotab Stockholm 1986 11681